

MEMORIAL
General Marii Wittek

adres

59-600 Lwówek

Telefona ymn.

Ameryka
Andersa
(WAAF)
Anglia
PSK

1942 - 1944

St. Sien.

STAWARZ Maria
zam. Nadolska

21379/usk

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 2379 / WSK PSK

STAWARZ Maria

zam. Nadolska

I. Materiały dokumentacyjne

✓ I/1 – relacja właściwa ✓ K. 2, 5. 1-4

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ K. 1, 5. 1.

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja ✓ K. 1, 5. 1

.....

.....

.....

.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓ 1.

VI. Fotografie ✓ 208. II / 1.

I/1. Relacja własna -

Relacja własna Pani Nadolskiej według schematu
relacji o wojennej służbie kobiet - żołnierzy w I i II Armii
W. P. w l. 1939-1945, z dn. 10-08.1998. Druk/wsp.
K. 2, s. 1-4.

**Schemat relacji o wojennej służbie kobiet-żołnierzy
w I i II Armii Wojska Polskiego
w latach 1939-1945**

Relację można również sporządzić w sposób opisowy uwzględniając punkty schematu, ale nie rozdzielać opisu na poszczególne punkty.

I. DANE OSOBOWE

1. Nazwisko / także panieńskie z datą zmiany /, imiona *Nadobolska - Stawarz
Miriia 28.02.1949 r.*
2. Data i miejsce urodzenia / w przypadku wsi podać powiat / *27.03.1925 r. Łochajce
Wielkie, gm. Dederkały pow. Krzemieniec, woj. Wołyń*
3. Imiona rodziców, nazwisko panieńskie matki, dane o ich pracy zawodowej i społecznej
Józef, Anna Rostowska - rolnicy
4. Obecny adres składającej relację, nr telefonu *gm. Lwówce &
over. 59-600 dwówek śl. woj. Jelenia Góra*

II. DANE ŚRODOWISKOWE

1. Wykształcenie / nazwy szkół i lata ich ukończenia / *Szkoła Powszechna, 7 kl. 1939 r.
Gimnazjum w Anglii, 4 kl. 1946 r. - Techników Rolnicze (3,5) 1976*
2. Miejsce zamieszkania przed 1939 rokiem *os. Sienkiewice, gm. Dederkały,
pow. Krzemieniec, woj. Wołyń*
3. Czym zajmowała się przed 1939 rokiem / nauka, praca - jaka ? /
Nauka
4. Przynależność do ZHP, PWK, PCK, Związek Młodzieży Wiejskiej, Sodalicia Mariańska
sodalicia Mariańska

III. UDZIAŁ W KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 ROKU

Przebieg, funkcja, służba wojskowa lub udział w obronie cywilnej, służba sanitarna.

IV. DANE Z OKRESU LAT 1939-1945

Nauka, praca, udział w konspiracji / jakiej ? /

1. Kiedy i w jakich okolicznościach znalazła się w ZSRR ? / wywiezienie, aresztowanie,

ewakuacja, miejsce pobytu - charakter pracy / 10.02.1940 r. wyniesienie
pos. Piszczanka, rej. Czerdynskij, pow. Krasnodar
ob. Perm. Wyrob lasu. Potem w koł Kalemin
(Stary Ikan) ob. Yužno Karacka - Karakotan
Praca przy uprządkowaniu bawłny.

2. Moja droga do wojska polskiego / mobilizacja, zaciąg ochotniczy / Do rejonu
wstąpiłam 02.1944 r. - Palestyna w Giedlerze
w 1942 r. byłam junaczką - młodszą ochotniczką

3. Data rozpoczęcia służby w wojsku i data zdemobilizowania. 02.1944 r. - 15.06.1947 r.

4. Nazwy kolejnych jednostek, w których odbywała służbę wojskową - junaczką
od 1942 r. - młodszą ochotniczką - do roku
1944 - Armia Zielona. Od 13.07.1944 r. w Anglii
Dywizjon 300 im. Ziemi Mazowieckiej
(WAFF)

5. Jakie wykonywała zadania i jakie zajmowała stanowiska w wojsku
Obsługa ziemna pilotów. (pracownik umysłowy)

6. Jakie przeszła przeszkolenie w wojsku / szkoły, kursy, itp. / Kursy rekreacyjne
tj. Giedera, w szkole nr 3. w WAFF.

7. W jakich bitwach brała udział / miejscowość, data, odniesione rany i kontuzje, gdzie i
kiedy ? /

8. Stopień wojskowy w chwili demobilizacji i obecnie / data / *A. C. W. 1.*
obecnie starszy sierżant od dnia 09.05.1995

9. Odznaczenia bojowe, państwowe i społeczne *Waw Medal -*
Medal Srebrny Bojowego Polskiego Sił Zbrojnych
na Zachodzie - Odznaka Weterana Walk
o Niepodległość, Liczne dyplomy za pracę społeczną
V. ŻYCIORYS POWOJENNY

1. Dalsze kształcenie się. Warunki rodzinne. Praca zawodowa i działalność społeczna. Wpływ służby wojskowej na życie powojenne. *Do kraju wróciłam 15.06.1947 r.*
W 1948 r. wyszłam zamęż. Pracowałam z rodzicami
w gospodarstwie rolnym. Od 1965 r. pracowałam
jako Kierownik Biblioteki Publicznej. do 1985 r. Mogłam
być uczestnikiem bitwy pod Monte Cassino pracowa-
łam na posiadzcie państwowej ergo chorowałam
w 1965 r. zmarł. Wychowałam 2-ech synów -
pracują w Policji. Za pracę społeczną
otrzymałam kilkanaście dyplomów
urnośnia i wyróżnienia.

2. Z jakimi trudnościami życiowymi borykała się po wyjściu z wojska. *Po wyjściu z wojska*
i przyjeździe do kraju wytykano mi pobyt na
Zachodzie / Kilka krotknie powiechiotałam, że
tej drogi nie wybieręłam, a z głodu pojechałam
byłam do piekła by mi nie uzięła z głodu)

3. Obecne źródło utrzymania / emerytura, renta z ogólnego stanu zdrowia, renta inwalidy
wojennego, renta rolna, renta wdowia, proszę uwzględnić grupy inwalidztwa /
obecnie jestem na emeryturze - grupy
nie mam. W wojsku miałam III

4. Obecny stan zdrowia *Wadzenie, wie dotlenie mózgu*
zawroty głowy - bolące nogi i ręce,

5. Z jakiego rodzaju służby zdrowia korzystała

a w razie stanu ciężkiego - lekarz prywatny

osiedle zdrowia 7/1/4

6. Czy była represjonowana po wojnie / sama autorka lub jej rodzina, aresztowania, śledztwa, okoliczności, data, miejsce /

7. Krótka charakterystyka najbliższej rodziny, jej losy wojenne, a także szczególniejsze sytuacje życiowe rodziców, rodzeństwa, męża, dzieci - ich wykształcenie, zawody, zajmowane stanowiska.

Była uczestniczką wojny, uczestnik II wojny światowej. - bitwa pod daino. Wypierony do Rosji 1940 r. Mąż uczestnik kompanii ułanów 1939 r. Był w łagrzek w Rosji (Kamyj Bog) uczestnik bitwy pod Monte Cassino, Rannny. Synowie srebrnie wykosztowani - zawody budowlana. Obecnie

Pożądanne załączenie:

- dokumentów, wspomnień i fotografii dotyczących okresów przedwojennego, kampanii wrześniowej oraz okresu wojennego.
- wykazu książek i artykułów, w których wzmianki je się o służbie wojskowej autorki relacji i o jej formacji.

Czytelny podpis

Wardalska Ilmaria

Data 10.08.98r.

II. Materiały uzupełniające relację:

- Art. Zbigniewa Bartkowiaka „Małe Nadolskie”, Fotografie (biały tytuł czasopisma i data) Msp. Ksero Kołpa, K-1, s. 1.

Rozmowy

MARIA NADOLSKA

Na pierwszej stronie podniszczonego już brulionu z pożółkłymi kartkami przeczytałem: "Nazywam się Marylka. Ostatnio zamieszkiwałam w Polsce na Wołyniu, w powiecie krzemienieckim, osiedle Sienkiewicza... postanowiłam pisać pamiętnik..." Następna kartka opatrzona datą 10 lutego 1940r. wspomina: "...jechało bardzo dużo żołnierzy sowieckich i NKWD. I wszyscy pojechali do p. Stasiewicza (sąsiada)..."

Nie ominęli jednak p. Stawarów, bo parę kartek dalej 15-letnia Marylka zapisała:

"O żegnaj Polsko, Ziemię moją miłą
O żegnaj ziemię, która nas karmiła
Żegnaj słoneczko i gwiazdy złociste
My odjeżdżamy ze ziemi ojczystej..."

Marylka z rodzicami brutalnie rozdzielona od reszty rodziny (babci i siostry) wywieziona zostaje na Ural, gdzie pracuje przy wyrębie drzewa. Jedzą nigdy nie dojrzały w tym klimacie owies, latem mieszkają w szałasie, zimą przemieszczają z kolchozowymi rodzinami.

Ale tego w pamiętniku nie ma. Są za to puste, nie zapisane karty, na które nie stało ni pióra ni atramentu.

Pod koniec '42 roku - wspomina p. Maria - przesiedleni zostają dwa tysiące kilometrów na południe, do Turkiestanu. Gnieźdząc się w 16 osób w jednej izbie szczęśliwie przeżywają epidemii tyfusu. Głodują. Ale świta nadzieja na odmianę. 17-letnia Marylka obuta w łapcie, które sama uszyła z wojskowego sukna, zostaje junaczką w Armii Andersa.

Wznawia pisanie pamiętnika, który całe życie jest z nią: 25.XII.1942r. i tytuł "Moja Gwiazdka w Palestynie: Tę wigilię spędzam sama. Bo siostra została daleko ode mnie w Polsce pod zaborem niemieckim. Tatusi i mamusia w Rosji. Może nie mają kawałeczka chleba... Kochany tatusiu, choć mnie nie widzisz, ale bądź zadowolony i ciesz się z tego, że masz dzielną córkę, która z wielkim bólem w sercu odjechała od Was. I jechała tam, gdzie tworzy się Armia Polska, by czymkolwiek przysłużyć się dla Ojczyzny".

Nie mogła jeszcze wtedy wiedzieć, że za niecały rok jej ojciec, z którym spotka się dopiero za 7 lat, zostanie jako żołnierz gen. Berlinga wzięty do niewoli pod Lenino.

Marylka uczy się w gimnazjum w Teheranie, Gederze i Rehevothu w Palestynie.

Wiele kart w pamiętniku poświęconych jest wydarzeniu, które miało miejsce w obozie Quastyna. Jeszcze dziś, po przeszło pięćdziesięciu latach, gdy p. Maria czyta te strony, głos jej się łamie a łzy próbuje ukradkiem ocierać.

"Kilka dni przed przyjazdem Naczelnego Wodza generała Władysława Sikorskiego uczyliśmy się maszerować na baczność i nie raz słony pot zalewał nam oblicza, ale każda z nas z wielką dumą uczęszczała na musztrę, aby jak najlepiej prezentować się w czasie defilady."

Generał przyjechał ze swą oficerów. Był Anders i Sosnkowski. Kadeci, junacy szkoły lotniczej i junaczki z przejęciem wpatrywali się w wizytującego Naczelnego Wodza. Tego dnia generał obchodził również swoje imieniny, więc: "...ustawiliśmy się w czworobok, aby N.W. złożyć życzenia. Junacy, kadeci i młodsze ochotniczki wręczały podarunki własnej roboty. Wszyscy razem wzniesiliśmy okrzyki na cześć Prezydenta RP i NW i GWA (gen. Władysława Andersa) - niech żyją! Generał podchodził ku kompanii, aby pomówić osobiście z każdym i każdą jedną. Pierwsze pytanie NW było, gdzie są rodzice, gdzie byłeś w Rosji i gdzie mieszkają w Polsce." Gdy odjeżdżał szpaler ochotniczek, junaków i kadetów "...ciągnął się na półtora kilometra. Generał idąc środkiem szosy przez cały czas salutował, a okrzyki niech żyje trwały jednym ciągiem..."

Sześć dni później Generał zginął w katastrofie gibraltarskiej.

A tymczasem p. Maria kończy w Nazarecie drugą klasę gimnazjum, a w marcu 1944r. w obozie All-muggar składa przysięgę wojskową. W pamiętniku zapisze: "od dziś jestem prawdziwym żołnierzem. I wiernym Ojczyźnie". Już jako "pestka" (PSK - Pomocnicza Służba Kobiet) zostaje wraz ze swoją drużyną skierowana do położonego na skraju pustyni obozu Qassassin w Egipcie, gdzie często dokuczać im będzie pustynny wiatr hamsin. W kwietniu 1944r. zostają w Port Saidzie zaokrętowani na "Frankonię", by po dwu tygodniach opuścić statek w Liverpool w Wielkiej Brytanii.

Gdy w maju, w szkockim obozie North Bervick Maria odbywa wojskowe przeszkolenie, w bitwie pod Monte Cassino ranny zostaje Franciszek Nadolski, jej przyszły mąż, którego pozna dopiero za 3 lata we Lwówku. Po ukończeniu kursu rekruckiego p. Maria, żołnierz polski w zielonym mundurze WAAFU (Pomocnicza Lotnicza Służba Kobiet), zostaje przydzielona do obsługi naziemnej lotniska w Anglii, z którego startowały maszyny polskiego Dywizjonu 300 im. Ziemi Mazowieckiej. Pracuje w biurze szefa szkolenia lotniczego Dywizjonu. Kończy również gimnazjum.

W czerwcu 1947r. decyduje się wraz z wieloma innymi powrócić do kraju, tym bardziej, że już wie, iż ojciec po niemieckiej niewoli osiadł w Radłówce, a matka repatriowana została z głębi Związku Radzieckiego na Pomorze. W tej rodzinie wszystkie drogi świata, od Wołynia przez Ural, Turkiestan, Iran, Palestynę, Egipt, Anglię, przez obóz nad Oką, Lenino, niemiecki obóz niewoli; z wileńszczyzny przez Jugosławię, Afrykę, Włochy i Monte Cassino - prowadziły w jedno miejsce - do Radłówek.

Dziś, Pani Maria Nadolska nadal mieszka w Radłówce, dogląda gospodarskiego obejścia i cieszy się, że mimo 72 lat jest zdrowa. Mówi, że to wojenne trudy tak dobrze ją chyba zahartowały.

Długich jeszcze lat życia Pani Mario!

Zbigniew Bartkowiak

1945

ZAWACKIEJ

IV. Korespondencja:

- list Mani Nadolskiej do Fundacji. B.d. Rlep. Orgg.
K. l, s. l.

Szanowna Pani,

IV/1

Wysyłam antyety
i wyścinek a gazetę.
Bardzo to różnorodnie
proszę wspominać.
Proszę wybaczyć za pismo
bo nie mam nic innego.
Załatwiam w tej chwili
orkodowanie sybirackie
nie wiem jeszcze z jakimi
rezultatami.
Pochwalam się również
pożegnaniem z
Włodkiem

5.2379 | WSK

PSK WAAF
Anglia

STAWARZ Maria

zam. Nadolska

v. Wypisy ze źródeł - nazwiskowe karty
informacyjne:

i

J. 2378/WSK

WAAF
Anglia

STAWARZ Maria

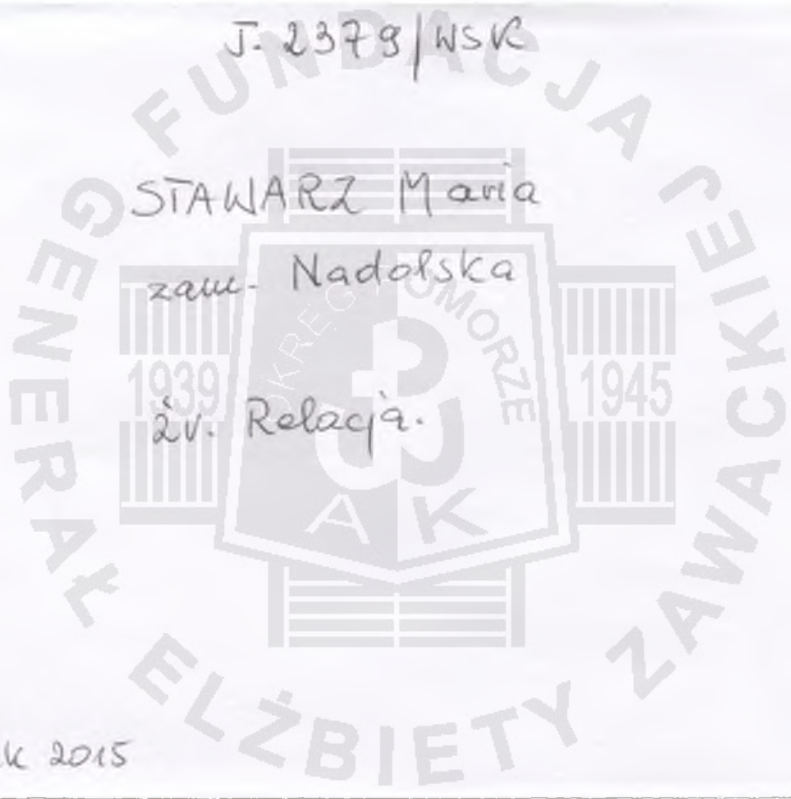
zau- Nadolska

1939

2v. Relacja.

1945

B. Rojek 2015

STAWARZ Maria

